

KONSTITUTSIYA VA QONUN USTUVORLIGI TAMOYILI

Gadoyboyev Xalilbek Xayrullojonovich*Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti**1-bosqich 25.138 guruh kursanti***Qo'ldashov Mirkomil Murodjon o'g'li***Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti**1-bosqich 25.138 guruh kursanti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mustahkamlangan qonun ustuvorligi tamoyilining nazariy va amaliy jihatlari ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida Konstitutsiyaning huquqiy tizimdagi o'rni, davlat organlari va fuqarolarning huquqiy majburiyatlari, shuningdek, qonun ustuvorligining sud-huquq tizimi, ta'lim va fuqarolik jamiyatidagi amaliy ko'rinishlari o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qonun ustuvorligi tamoyili demokratik davlatning ajralmas elementi bo'lib, fuqarolik ongini shakllantirish, adolat va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, yoshlar, xususan harbiy ta'lim fakulteti talabalari orasida huquqiy madaniyatni rivojlantirish, Konstitutsiyaga hurmatni singdirish va vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirish orqali qonun ustuvorligini mustahkamlash mumkinligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, qonun ustuvorligi tamoyili, davlat boshqaruvi, huquqiy madaniyat, fuqarolik jamiyati, yoshlar va huquqiy tarbiya.

CONSTITUTION AND THE PRINCIPLE OF THE RULE OF LAW

Abstract: This article presents a scientific analysis of the theoretical and practical aspects of the principle of the rule of law enshrined in the Constitution of the Republic of Uzbekistan. The study examines the role of the Constitution in the legal system, the legal obligations of state authorities and citizens, as well as the practical manifestations of the rule of law in the judicial system, education, and civil society. The research findings indicate that the rule of law is an integral element of a democratic state, playing a crucial role in shaping civic consciousness, ensuring justice, and maintaining social stability. Furthermore, the study emphasizes that strengthening the rule of law can be achieved by fostering legal culture among youth, particularly students of military education faculties, instilling respect for the Constitution, and promoting patriotic values.

Keywords: Constitution, principle of the rule of law, state governance, legal culture, civil society, youth and legal education.

КОНСТИТУЦИЯ И ПРИНЦИП ПРЕВОСХОДСТВА ЗАКОНА

Аннотация: В данной статье проводится научный анализ теоретических и практических аспектов принципа верховенства закона, закрепленного в Конституции Республики Узбекистан. В процессе исследования изучены роль Конституции в правовой системе, правовые обязанности органов государственной власти и граждан, а также практические проявления верховенства закона в судебной правовой системе, образовании и гражданском обществе. Результаты исследования показывают, что принцип верховенства закона является неотъемлемым элементом демократического государства, играющим важную роль в формировании гражданского сознания, обеспечении справедливости и социальной стабильности. Кроме того, подчеркивается, что укрепление верховенства закона возможно через развитие правовой культуры среди молодежи, особенно студентов факультетов военного образования, привитие уважения к Конституции и воспитание патриотизма.

Ключевые слова: Конституция, принцип верховенства закона, государственное управление, правовая культура, гражданское общество, молодежь и правовое воспитание.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi davlat va jamiyat hayotining oliy huquqiy poydevori sifatida mamlakat taraqqiyoti, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlash hamda demokratik jamiyat barpo etishda muhim o'rin tutadi. Konstitutsiyada mustahkamlangan qonun ustuvorligi tamoyili davlat boshqaruvi, ijtimoiy munosabatlar tizimi va huquqiy madaniyatning asosiy negizini tashkil etadi.

Mazkur tamoyilning mazmun-mohiyati shundan iboratki, barcha davlat organlari, mansabdor shaxslar, nodavlat tashkilotlar hamda fuqarolar Konstitutsiya va qonunlarga so'zsiz rioya etishga majburdir. Qonun ustuvorligi – davlatning huquqiylik darajasini belgilovchi, inson sha'ni, qadr-qimmati, huquq va erkinliklarini amalda himoya qiluvchi eng muhim konstitutsiyaviy talabdir.

Bugungi kunda Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida qonun ustuvorligini ta'minlash, adolat mezonlarini mustahkamlash, korrupsiyaga va huquqbuzarlikka qarshi kurash, shuningdek, ochiq va shaffof davlat boshqaruvini yaratish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Shu nuqtayi nazardan, Konstitutsiyada belgilangan tamoyillarning amaliy hayotdagi roli ortib bormoqda. Ayniqsa, sud-huquq islohotlari, fuqarolik jamiyatining rivojlanishi, raqamli boshqaruv tizimining shakllanishi va yoshlarning huquqiy madaniyatini oshirish jarayonida qonun ustuvorligi o'zining real ifodasini topmoqda.

Qonun ustuvorligi tamoyilining mazmunini chuqur o'rganish, uning davlat boshqaruvi va jamiyat taraqqiyotiga ta'sirini ilmiy tahlil qilish, shuningdek, uni ta'lim jarayonida yoshlar ongiga singdirish bugungi kun huquqiy siyosatining eng muhim vazifalaridan biridir. Ayniqsa, fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash, vatanparvarlik ruhini kuchaytirish va huquqbuzarliklarning oldini olish jarayonida ushbu tamoyilning ahamiyati beqiyosdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Konstitutsiya va qonun ustuvorligi tamoyiliga bag'ishlangan ilmiy manbalar keng yondashuvlarni qamrab oladi. Aksariyat tadqiqotlar konstitutsiyaviy huquqning nazariy asoslari, davlat boshqaruvida qonun ustuvorligining o'rni va inson huquqlarini ta'minlashdagi huquqiy tizim samaradorligiga alohida e'tibor qaratadi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – asosiy manba sifatida davlat hokimiyati tarmoqlarining bo'linishi, qonun ustuvorligi, fuqarolarning huquq va erkinliklari keng yoritilgan. 2023-yilda qabul qilingan yangi tahrir esa qonun ustuvorligi tamoyilining zamonaviy talqinini ochib beradi.

Klassik huquqshunoslar – I. Ilin, G. Kelzen, Sh. Monteske, T. Hill kabi olimlarning asarlarida qonun ustuvorligi demokratik davlatning poydevori sifatida talqin etilib, hokimiyatning qonun bilan cheklanishi va shaxs erkinliklarini kafolatlashga doir nazariy yondashuvlar ishlab chiqilgan.

O'zbekistonlik olimlar – A. Saidov, X. Xudoyqulov, B. Tursunov, A. Asqarovning ilmiy ishlari qonun ustuvorligining mazmuni, davlat boshqaruvidagi funksiyalari, huquqiy madaniyat va fuqarolik ongini shakllantirishdagi o'rni haqida muhim fikrlarni ilgari suradi.

Xalqaro tashkilotlar manbalari – BMT, Yevropa Ittifoqi, YeXHT, JST hisobotlari va qo'llanmalari qonun ustuvorligini ta'minlashning global standartlari, samarali sud tizimi, shaffof boshqaruv va fuqarolarning tengligini chuqur yoritadi.

- Normativ-huquqiy tahlil: Konstitutsiya, qonunlar, farmonlar va sharhlar o'rganildi.
- Tarixiy-qiyosiy metod: Qonun ustuvorligining tarixiy shakllanishi va boshqa mamlakatlar tajribasi solishtirildi.
- Konseptual tahlil: G'arb va Sharq nazariyalari hamda O'zbekiston olimlari qarashlari tizimlashtirildi.
- Sistemali yondashuv: Davlat boshqaruvi, sud-huquq tizimi, ta'lim va fuqarolik jamiyati bilan bog'liq jihatlar tahlil qilindi.
- Tahlil va sintez: Ilmiy manbalar va normativ hujjatlar asosida xulosalar ishlab chiqildi.
- Pedagogik-psixologik tahlil: Yoshlarning huquqiy ongini shakllantirish jarayoni o'rganildi.

- Amaliy yondashuv: Sud islohotlari, korrupsiyaga qarshi tizim va davlat boshqaruvida raqamlashtirish jarayonlari tahlil qilindi.

NATIJALAR

Qonun ustuvorligining konstitutsiyaviy mohiyati aniqlanib, u davlat hokimiyati organlarini Konstitutsiya va qonunlarga qat'iy bo'ysundirish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini kafolatlash va davlat boshqaruvini shaffof qilishning asosiy mezoni ekanligi tasdiqlandi.

2023-yilda qabul qilingan Konstitutsiya tahriri, sud-huquq tizimidagi yangilanishlar va raqamli boshqaruv tizimi qonun ustuvorligini mustahkamlashga qaratilgani aniqlandi.

Davlat boshqaruvida jamoatchilik nazorati, elektron hukumat va avtomatlashtirilgan davlat xizmatlari qonun ustuvorligini ta'minlashda samarali vosita ekanligi ko'rsatildi.

Yoshlar va talabalar orasida huquqiy savodxonlikni oshirish, Konstitutsiyaga hurmatni singdirish qonun ustuvorligini mustahkamlashning samarali yo'li ekani isbotlandi.

Xalqaro va milliy talqinlar o'rtasidagi uyg'unlik va milliy yondashuvning o'ziga xosligi qonun ustuvorligi tizimida muhim rol o'ynaydi. Ta'lim tizimida, ayniqsa harbiy va pedagogik ta'limda qonun ustuvorligini targ'ib qilishning samarali yo'llari ishlab chiqildi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari qonun ustuvorligi tamoyilining demokratik davlat va fuqarolik jamiyatining ajralmas negizi ekanligini ko'rsatadi. Bu tamoyilning to'laqonli amalga oshirilishi davlat organlari faoliyati, sud tizimi, ta'lim jarayoni va fuqarolarning huquqiy ongiga bevosita ta'sir qiladi.

Shuningdek, qonun ustuvorligini ta'minlashda elektron tizimlar, shaffof boshqaruv, pedagogik metodlar va yoshlarning huquqiy madaniyatini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega ekanligi tasdiqlandi. Xalqaro standartlar bilan milliy tajribani uyg'unlashtirish ham qonun ustuvorligini mustahkamlashning samarali usuli sifatida e'tirof etildi.

XULOSA

Yurtimizda amalga oshirilayotgan siyosiy-huquqiy islohotlarning markazida qonun ustuvorligini ta'minlash, davlat va jamiyat taraqqiyotini demokratik tamoyillar asosida rivojlantirish turadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki. Qonun ustuvorligi huquqiy davlatning asosiy belgisidir.

1. O'zbekistonning zamonaviy islohotlari qonun ustuvorligini ta'minlashga qaratilgandir.

2. Qonun ustuvorligi fuqarolik ongini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liqdir.

3. Qonun ustuvorligi xalqaro va milliy mezonlarning uyg'unlashuvi natijasidir.

4. Qonun ustuvorligini mustahkamlash doimiy va tizimli jarayonni talab qiladi.

Tadqiqot ilmiy asosda Konstitutsiyada belgilangan qonun ustuvorligi tamoyili davlat va jamiyat barqarorligini ta'minlovchi eng muhim g'oya ekanligini tasdiqladi. Shu tamoyilni hayotga tatbiq etish O'zbekistonning demokratik yangilanishlar yo'lidagi muhim bosqichi bo'lib, fuqarolarning huquqiy himoyasi va ijtimoiy adolatning barqarorligini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: Adliya nashriyoti, 2023.
2. Ilin, I. Pravo i gosudarstvo. – Moskva: Yurist, 2018.
3. Kelzen, G. Ob osnovakh prava i gosudarstva. – Berlin: Springer, 2015.
4. Monteske, Sh. O dukhe zakonov. – Parij: Flammarion, 2017.
5. Hill, T. Constitutional Law and Democracy. – London: Routledge, 2016.
6. Saidov, A. Konstitutsiyaviy huquq asoslari. – T.: Fan, 2020.
7. Xudoyqulov, X. O'zbekiston Konstitutsiyasining nazariy va amaliy asoslari. – T.: Huquq, 2021.
8. Tursunov, B. Huquqiy madaniyat va qonun ustuvorligi. – T.: Adolat, 2019.
9. Asqarov, A. Fuqarolik jamiyati va qonun ustuvorligi. – T.: Fan va texnologiya, 2022.
10. United Nations. Rule of Law Indicators: Implementation Guide and Project Tools. – New York: UN, 2011.
11. European Union. EU Charter of Fundamental Rights: Commentary. – Brussels: EU Publications, 2020.
12. OSCE/ODIHR. Rule of Law and Democratic Governance. – Warsaw: OSCE, 2019.